

Vabariigi Valitsuse määruse
“Türi maastikukaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

„Looduskaitseaduse“ § 10 lõike 1 kohaselt on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ning kehtestada ala kaitsekord.

Kavandatava Türi maastikukaitseala territoorium on olnud osaliselt kaitse all alates 17. juunist 1992, mil Järva Maakonnaavalitsus määrusega nr 81 „Türi voorestiku kaitseala moodustamine“ võttis kaitse alla Türi voorestiku kaitseala.

Vastavalt “Looduskaitseaduse” § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni kehtestatakse “Looduskaitseaduse” alusel uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid korrigeeritakse olemasoleva kaitstava loodusobjekti piire ning kehtestatakse uus kaitse-eeskiri.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni kaitse planeerimise spetsialist Kristi Pai (384 8681, kristi.pai@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust kontrollis kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184) ja eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist Madina Raikulova (tel 627 2181).

2. Eelnõu sisu

Kaitseala kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, Türi voorestiku väikevoorte, poollooduslike koosluste, nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüüpide – jõgede ja ojade (3260), puisniitude (6530*) ja lamminiitude (6450) kaitse ning II lisas nimetatud liigi – hariliku võldase (*Cottus gobio*), kes on ühtlasi III kategooria kaitsealune liik, elupaiga kaitse. Sulgudes on siin kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ lisale I. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtis elupaigatüüp.

Eelnõu kohaselt arvatakse kaitseala koosseisust välja ligikaudu 250 ha suurune maa-ala senise kaitseala loodeosas ning lisaks veel väiksemaid osasid mujal. Samas liidetakse kaitsealaga, selle põhjaosas ligikaudu 50 ha suurune ala ning väiksemaid alasid mujal.

Kaitseala piiritlemisel on kasutatud looduses hästi jälgitavaid objekte (teed, veekogud, kõlvikud jne) ning vajadusel ka katastritüüksuste piire.

Olulisemad piiri muudatused tehakse kaitseala loode-, põhja-, kirde- ja lääneosas.

Kaitseala loodeosas arvatakse kaitseala koosseisust välja ligikaudu 250 ha suurune maa-ala Väätsa asulas ning sellest lõunas. Kaitseala hõlmas seal Väätsa mõisa pargi ning väheväärtusliku, ilmetu ja hoonestusega rikutud voore koos lähiümbrusega. Väätsa mõisa pargi näol on tegemist iseseisva kaitstava loodusobjektiga ning pargi kuulumine kaitseala koosseisu ei ole otstarbekas.

Kaitseala põhjaosas liidetakse alaga ligikaudu 50 ha suurune maa-ala, mille tulemusena haaratakse tervikuna kaitsealasse Siugumetsa voor ning selle lähiümbrus.

Kaitseala kirdeosas liidetakse kaitsealaga umbes 6,5 ha suurune maa-ala eesmärgiga tagada Mõnnaku voore parem kaitse.

Kaitseala lääneosas, Türi-Alliku asulast kirdes, liidetakse kaitsealaga ligikaudu 6 ha suurune ala eesmärgiga kaitsta Pärnu jõe äärseid luhaniite. Lisaks arvatakse kaitseala lääneosas ala koosseisust välja Raademetsa elamupiirkond. Nimetatud piirkond on tihedalt hoonestatud, seal ei esine loodusväärtusi ning selle kaitsealast väljaarvamine ei kahjusta kaitseala terviklikkust, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilimist.

Kaitseala kuulub ühte piiranguvööndisse. Piiranguvööndi režiim võimaldab tagada alal esinevate elupaikade, koosluste kaitse ja maastikuilme säilimise. Kuna kaitsealal võib jätkuda majandustegevus ning põhieesmärk on maastiku säilimine, siis on kaitseala tüübiks maastikukaitseala.

Kaitse-eeskirja kohaselt on alal lubatud majandustegevus. Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi, püüda kala ja pidada jahti kogu kaitsealal. Kuna kaitseala kuulub tervikuna piiranguvööndisse, siis ei ole kehtestatud piiranguid inimeste jalgsi liikumisele. Arvestada tuleb vaid "Looduskaitse-eeskirjas" ja "Asjaõiguse-eeskirjas" sätestatud üldnorme, mis puudutavad füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimist. Marjade, seente ja muude metsa kõrvalsaaduste korjamine, kalapüük ning jahipidamine ei sea ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist ja loodusväärtuste säilimist ja seetõttu on need tegevused lubatud.

Kaitsealal on lubatud kuni 250 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. 250 osalejat on Türi maastikukaitseala puhul hulk, mis ei kahjusta maastikuilmet ega alal paiknevaid loodusväärtusi ning võimaldab läbi viia väiksemaid üritusi. Osalejate arv kuni 250 tuleneb kaitse-eeskirja tsoneeringu ning kaitsekorra kohta koostatud eksperdiarvamusest. Üle 250 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul, sest suuremad üritused võivad kahjustada maastikku ja loodusväärtusi ning tegevusele võib osutada vajalikuks täiendavate tingimuste seadmine.

Telkimine ja lõksetegemine on lubatud ainult kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades ning eramaal oma maavalduse piires omaniku või maavaldaja loal. Piirang on vajalik erosiooni, tuleohu ja maastikuilme rikkumise vältimiseks ning aitab tagada kaitseala maastikuilme säilimise ja alal esinevate elupaikade soodsa seisundi.

Kaitsealal on lubatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine, sest tegemist on aktiivselt kasutatava põllumajanduspiirkonnaga ning tegevus ei kahjusta voorestikku ega maastikuilme säilimist. Pool-looduslike koosluste soodsa seisundi säilimise tagamiseks on nende esinemisaladel biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine keelatud.

Kaitsealal on lubatud uuendusraie lageraie langi suurusega kuni 1,0 hektarit või suurusega kuni 2 hektarit laiusega kuni 30 meetrit ning turberaie, kusjuures turberaie teostamisel tuleb säilitada koosluse liikide ja vanuse mitmekesisus. Metsaraie regulatsioon on suhteliselt leebe, kuid võimaldab hoiduda suurte ülepinnaliste raiete teostamisest ning ei sea ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist ja loodusväärtuste säilimist.

Kaitseala teedel on lubatud sõidukiga sõitmine. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid, ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel ning maatulundusmaal metsamajandustöödel või põllumajandustöödel ning õuemaal. Kaitseala vetel on lubatud mootorita ja kuni 5 KW mootoriga ujuvvahendiga sõitmine. Üle 5 KW mootoriga ujuvvahendiga sõitmine lõhub veekogude kaldaid, võib kahjustada kalakoelmuid ning häirib teisi veekogude kasutajaid. Üle 5 KW mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Sõidukiga sõitmine kaitseala teedel ning mootorita ja kuni 5 KW mootoriga ujuvvahendiga sõitmine kaitseala vetel on lubatud, kuna tegevused ei ohusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist ja loodusväärtuste säilimist. Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine; puhtpuistute kujundamine; ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine ning uue maaparandussüsteemi rajamine. Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine valitseja nõusolekul võimaldab vajadusel kaitsealal asuvate kraavide hooldamist kaitseala loodusväärtusi kahjustamata. Puhtpuistute kujundamine valitseja nõusolekul ei sea ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimist, samas mitmekesisustavad puhtpuistud maastikuilmet. Ehitise püstitamine kaitseala valitseja nõusolekul aitab vältida alale ebasobilike ehitiste püstitamist, tagades maastikuilme, voorte ja elupaikade soodsa seisundi säilimise. Uue maaparandussüsteemi rajamine valitseja nõusolekul võimaldab vajadusel täiendava maaparandussüsteemi rajamist kaitseala väärtusi kahjustamata.

Kaitseala valitseja nõusolekuta ei või kaitsealal muuta katastriüksuse kõlvikute piire ega kõlvikute sihtotstarvet; koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid; kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut; anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks; anda projekteerimistingimusi; anda ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on

suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks. Piirang tuleneb otseselt "Looduskaitseaduse" § 14.

Kaitsealal on keelatud maavara kaevandamine ja energiapuistute rajamine, kuna tegevused kahjustaksid kaitsealale iseloomulikke voortega ilmestatud maastikku ning seaksid ohtu kaitseala väärtuste säilimisele.

Kuna kaitsealal ei esine adru ja varumist võimaldaval määral pilliroogu, ei ole nendega seotud tegevust kaitse-eeskirjaga reguleeritud.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi ja kaitse-eeskirja tzoneeringu ning kaitsekorra kohta koostatud eksperdiarvamust. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate looduslike elupaikade soodsa seisundi. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja loodusväärtuste säilimisele.

Türi maastikukaitseala kavandatav pindala on 3556 ha, millest eramaa moodustab 3108 ha, riigimaa 303 ha (sh riigimetsamaa 213 ha) munitsipaalmaa 2 ha ning jätkuvalt riigi omandis olev maa 143 ha. Kaitseala praegune pindala on 3770 ha, vähenedes seega peale eelnõu jõustumist 214 ha.

3. Maaomanike seisukohad

Vastavalt „Looduskaitseaduse“ § 9 lõikele 5 on moodustatavast maastikukaitsealast ja seal kehtima hakkavast kaitse-eeskirjast kinnisasja omanikke ja kohalikke omavalitsusi teavitatud posti teel. 2007. aastal saadeti välja 315 tähtkirja (sh 313 maaomanikele ja 2 vallavalitsustele). 2010. aastal saadeti välja 106 tähtkirja (sh 103 maaomanikele, kes olid peale eelmist avalikku väljapanekut omanikuks saanud, 1 Riigimetsa Majandamise Keskusele ja 2 kohalikele omavalitsustele). Mõlemal korral paluti esitada ettepanekuid ja vastuväiteid. Kirjad sisaldasid teadet, et kui ettepanekuid ja vastuväiteid nimetatud tähtjaks ei esitata, loetakse, et kinnisasja omanikul või kohalikul omavalitsusel ei ole vastuväiteid ning ta on kaitse-eeskirja eelnõu projektiga nõus. Kohalikud omavalitsused ettepanekuid ega vastuväiteid ei esitanud. Riigimetsa Majandamise Keskus esitas kaitse-eeskirja eelnõu ja tzoneeringu kohta kirjaliku kooskõlastuse. Andmed laekunud ettepanekute ja vastuväidete ning nende arvesse võtmise või võtmata jätmise kohta on esitatud tabelis. Ettepanekute ja vastuväidetega arvestamine või mitteametamine on eksperdiga läbi arutatud. Ettepanekuid ja vastuväiteid esitanud maaomanikele on vastatud kirjalikult.

Nr	Maaüksus, ettepaneku esitaja/esitajad	Märkuse sisu	Tulemus
1.	Sepa (83601:004:0080), Uue-Sepa (83601:004:0017), Peedo Läll (esitatud 2007)	1) Looduskaitseaduse järgi on kaitse alla võtmise eelduseks loodusobjekti ohustatus, maaomanik ei mõista millega on tekitanud vajaduse voorte ja poollooduslike koosluste kaitseks. 2) Ettepanek jätta Sepa ja Uue-Sepa maaüksused kaitseala koosseisust välja.	1) Maaomanik ei ole oma tegevusega tekitanud vajadust väikevoorte ja poollooduslike koosluste kaitseks ehk neid ohustanud. Kaitse alla võtmise eelduseks on ka loodusobjekti haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus. 2) Ettepanek osaliselt arvesse võetud. Kaitseala terviklikkuse huvides ei saa kaitseala koosseisust välja arvata Sepa maaüksust. Kaitseala koosseisust on välja arvatud Uue-Sepa maaüksus, kuna

		3) Maaomanik ei nõustu poollooduslike koosluste esinemisaladel vajalike tegevuste tegemisega.	see ei kahjusta kaitseala terviklikkust, loodusväärtuste säilimist ning paikneb kaitseala servas. 3) Nimetatud maaüksustel poollooduslikke kooslusi ei esine.
2.	Järvamaa keskkonnateenistus (esitatud 2007)	Ettepanek muuta kaitse-eeskirja eelnõu § 4 lõige 9. Ettepanek sisaldab endas turberaie langi suuruse piirangu (kuni 2 ha) kaotamist, kuna tegemist on liigse piiranguga.	Ettepanek arvesse võetud, sest turberaie langi suuruse piirangu kaotamine ei sea ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist ja loodusväärtuste säilimist.
3.	Kändliku (93701:005:0172), Kändliku juurdelõige (93701:005:0174), Helgi Kõlljalg, Heli Vene (esitatud 2010)	Ettepanek jätta Kändliku ja Kändliku juurdelõige maaüksused kaitseala koosseisust välja.	Ettepanek arvesse võetud, kuna maaüksuste kaitsealast väljaarvamine ei kahjusta ala terviklikkust, looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilimist. Seal ei esine Natura elupaigatüüpe ega muid loodusväärtusi, lisaks paiknevad maaüksused kaitseala servas.

Eelnõu menetlemise käigus avaldati "Looduskaitseaduse" § 9 kohane teade väljaandes Ametlikud Teadaanded (16.01.2007 ja 26.01.2010), üleriigilise levikuga ajalehes Postimees (26.01.2010) ja kohalikus ajalehes Järva Teataja (16.01.2007 ja 26.01.2010). Avalik väljapanek toimus 22.01–05.02.2007 tollases Järvamaa keskkonnateenistuses, Türi ja Väätsa Vallavalitsuses ning 01.02–15.02.2010 Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni Järva kontoris, Türi ja Väätsa Vallavalitsuses.

Avaliku väljapaneku toimumise kahel korral tingis asjaolu, et 2007. aastal ei ilmunud "Looduskaitseaduse" § 9 lõike 3 kohaselt üleriigilise levikuga ajalehes kaitse alla võtmise menetluse algatamise teadet.

Avalik arutelu toimus Järvamaa keskkonnateenistuses 15.02.2007 ja Keskkonnaameti Harju-Järva-Rapla regiooni Järva kontoris 18.02.2010. Avalikul arutelul oli 2007. aastal 31 ning 2010. aastal 5 osalejat.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Türi maastikukaitseala kaitsekorra kavandamisel on lähtutud „Looduskaitseaduses“ esitatud nõuetest ning arvestatud vastavust Euroopa Liidu õigusele, eelkõige EÜ nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta. Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 2004. a 5. augusti korralduse nr 615-k "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" lisa 1 punkti 2 alapunktist 337 hõlmab Türi maastikukaitseala osaliselt Pärnu jõe loodusala ning alapunktist 454 osaliselt Türi-Karjaküla loodusala.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

"Maamaksuseaduse" § 5 lõike 4 kohaselt arvutab maamaksu välja ja maamaksu kogub Maksu- ja Tolliamet, kellele selleks vajalikud andmed esitavad kohalikud omavalitsused. Seega kaasneb eelnõu jõustumisega kohalikele omavalitsustele laekuvate maamaksutulude vähenemine. Maamaksutulu vähenemise summa selgub Maksu- ja Tolliametisse informatsiooni laekumisel, mida arvestab Rahandusministeerium riigi ja kohalike omavalitsuste eelarvete tasandusfondi kujundamisel.

"Maamaksuseaduse" § 4 lõike 2 kohaselt makstakse piiranguvõondi maalt maamaksu 50%

maksumäärast. Kaitseala asub Türi ja Väätsa vallas. Kuna Türi valla territooriumil makstakse juba praegu maamaksu 50% maksumäärast, siis eelnõu jõustumisega maamaksu laekumine Türi vallale ei vähene. Väätsa vallal jääb peale eelnõu jõustumist maamaksutulu näol saamata 10 643 krooni aastas. Vastavalt „Looduskaitseaduse“ §-le 20 omandab riik kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Kaitse-eeskirja eelnõu menetlemise ajal on laekunud üks ettepanek maa riigile omandamise kohta. Maa-ameti poolt koostatud analüüsi kohaselt, mille aluseks on aasta jooksul toimunud ostu-müügitehingud viimase kvartali seisuga (ajavahemik 01.01.2009–31.12.2009), on keskmised tehinguväärtused Türi maastikukaitsealaga samas piirkonnas 14 968–100 000 kr/ha. Maatulundusmaa sihtotstarbega kinnisasjadega tehtud tehingute keskmised tehinguväärtused Türi vallas on 28 809 kr/ha ja Väätsa vallas 14 968 kr/ha. Elamumaa sihtotstarbega kinnisasjadega tehtud tehingute keskmised tehinguväärtused asjaomases piirkonnas on 100 000 kr/ha. Määruse jõustumine ei too kaasa organisatsioonilisi muudatusi.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitatakse ministeeriumidele kooskõlastamiseks e-Õiguse kaudu.

(allkirjastatud digitaalselt)

Jaanus Tamkivi

Keskkonnaminister